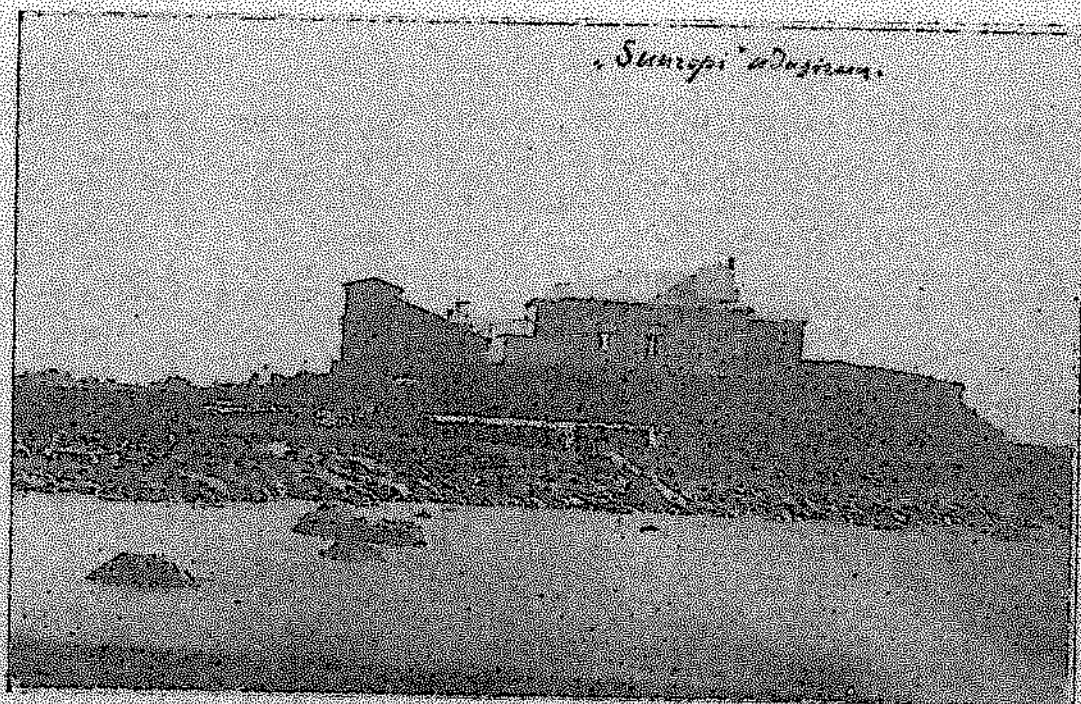




Suurupi lighthouse.

Suurupi – Ninamaa sireenijaam
Suurupi küla, Harku vald, Harju maakond

Sireenijaama muinsuskaitseiline eksperthinnang

OBJEKT: Suurupi – Ninamaa sireenijaam

REG. NR.:

TELLIJA: Muinsuskaitseamet

KOOSTAJA: Tõnu Sepp, tegevusluba nr. VS 11/2002-P



Suurupi – Ninamaa sireenijaam
Suurupi küla, Harku vald, Harju maakond

Sireenijaama muinsuskaitsealine eksperthinnang

Kuressaare: 2007.a.

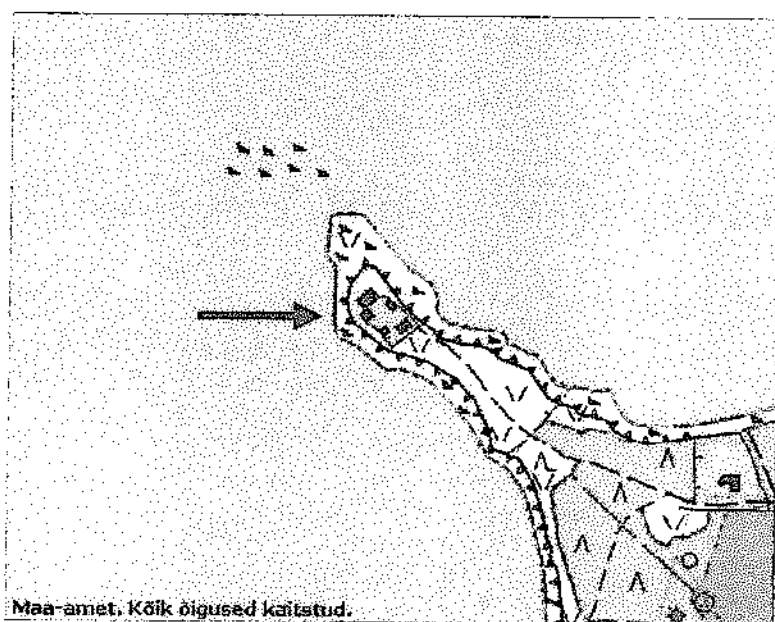
Tõnu Sepp; FIE 4048. Tegevusluba VS 11/2002-P.
Heina tp. 5, Kuressaare 93815, Saare mk. GSM 5165356; e-mail: tonu.sepp@tt.ee

Sisukord

Sissejuhatus	3 lk
1. Lühiülevaade ajaloost	4 lk
2. Kirjeldus	5 – 10 lk
2.1 Maastik	
2.2 Hoonestus	
2.3 Hävinud hooned ja rajatised	
3. Tehniline seisukord	11 lk
4. Mälestise tunnused; väärtushinnang	11 lk
Fotod	
1. Vaade neemele edelast; 2. Neeme tipp;	
3. Neeme põhja-kirdepoolne külg.....	3 lk
4. Elumaja; 5. Sireenihooned; 6. Kütteladu.....	7 lk
7. Saun; 8. Kuurid, 9. Kelder.....	8 lk
10. Kaevumaja; 11. Nautofoni mast.....	9 lk
12. Vaade edelast; 13. Neeme lõunapoolne külg;	
14. Neeme põhja – kirdepoolne külg.....	12 lk
15. Elumaja otsaviil; 16. Sireenihooned eeskoda; 17. Sauna otsasein.....	13 lk
18. Sireenijaam orienteeruvalt aastatel 1938 / 1940;	
19. Sireeni masinasaal.....	14 lk
Lisad	
1. Pildistamise suunad.....	15 lk
2. Kaldaastangu joon 1938 / 2007.....	16 lk
3. 1925. a. koopia varsematest plaanidest.....	17 – 19 lk
4. 1938. a. maaüksuse plaan	20 lk

Sissejuhatus

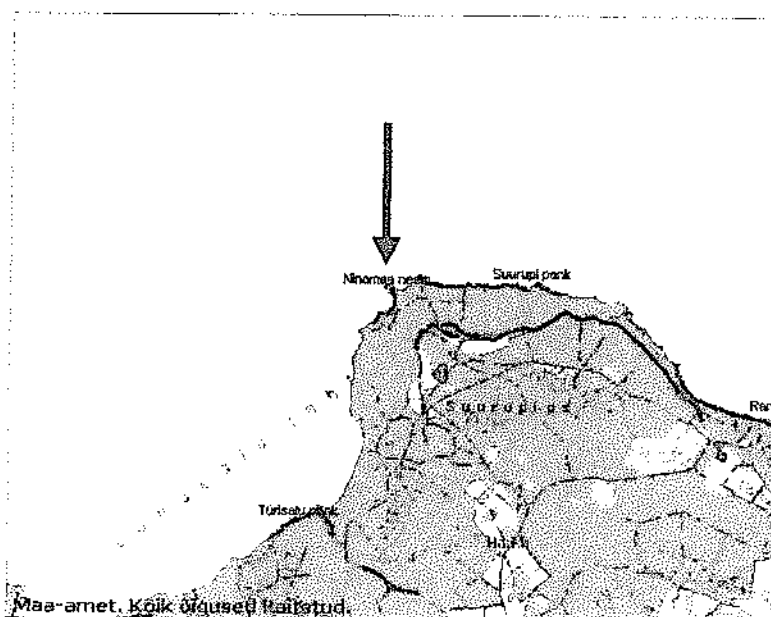
- Suurupi – Ninamäe sireenijaam asub Harju maakonnas, Harku vallas, Suurupi külas. Sireenijaam asub Tallinn – Keila-Joa maanteelt ca 3,5 km loodes, Suurupi poolsaare loode tipus Ninamäe neemel.
- Katastrilüksuse nimi on **Ninamäe** ja tunnus **19801:001:2029**.
- Kinnistu omanikuks on hetkel **Majanduse ja Kommunikatsiooni ministeerium**. Volitatud asutuseks **Veeteede Amet**.
- Ninamäe neeme tipul paiknev hoonetekompleks ongi algselt sireenijaamaks ehitatud. Selline funktsioon säilis hoonetekompleksil kuni 1990. aastateni. Pärast seda on sireenijaama kompleksi kasutatud suvituskohana.



Väljavõte Maa – ameti kaardilt
M 1: 4688



Sireenijaama asukoht



Väljavõte Maa – ameti kaardilt
M 1: 117100



Sireenijaama asukoht

1. Lühiülevaade ajaloost

19. sajandil navigeeriti rannikumeres kompassi kõrval visuaalsete meremärkide järgi: majakad, liinimärgid, poid jne. Halva nähtavuse korral see võimalus puudus. Et udu korral laevu helisignaalliga ohtlikest karidest ja madalikest hoiatada, rajati mitmele poole majakate juurde spetsiaalsed sireenijaamad. Sellised auru või suruõhuga käitatavad sireenid olid olemas näiteks Mohni ja Pakri tuletornide juures. Suurupis rajati selleks majakast eemale Ninamaa neeme tippu lausa eraldiseisev sireenijaama kompleks. Sellisena on Suurupi – Ninamaa sireenijaam unikaalne nähtus.

Sireenijaama täpsem ajalugu vajaks põhjalikumat uurimist. Käesoleva ekspert-hinnangu koostamisel on otsitud materjale Ajalooarhiivist, Riigiarhiivist, Lääne – Viru Maa-arhiivist, Meremuuseumist, Veeteede Ametist ja erakogudest. Kahjuks ei ole kusagil täpsemaid andmed sireenijaama ehituse ja funktsioneerimise kohta. Nii Ajalooarhiivis kui ka Riigiarhiivis on olemas 1938. aastal tehtud maaüksuse mõõdistuskaart, mis annab mõningase võimaluse võrrelda praegust ja tolleaegset hoonestust ning lubab hinnata kaldaastangu erosiooni ulatust (vt. lisa 2).¹

Meremuuseumis on sireenijaamast paar fotot (vt. fotod 18, 19)² ja 1925. aastal tehtud koopiad sireenijaama hoonete (tõenäoliselt) ehitusaegsetest joonistest³. Lisaks tõenäoliselt 1920. aastatest pärinev sireenijaama hoonete nimekiri koos hinnanguga nende seisukorrale protsentides.⁴ Veeteede Ametis andmed sireenijaama kohta puuduvad, kuigi seal aastaid töötanud inimese andmeil anti 1990. aastail hulk dokumente Veeteede Ametisse.⁵

Olemasolevaid väheseid andmeid analüüsides on võimalik fikseerida mõned olulisemad punktid sireenijaama ajaloos:

- Sireenijaam on ehitatud aastatel 1898(aastaarv küttelao ukse kohal) või 1899, millal oli ka vähemalt ühte Suurupi majakat ümber ehitatud (A. Plõševski andmeil);
- Esialgne puidust sireenihoone paiknes neeme kirdepoolisel küljel praeguste kuuride kohal (vt. lisa 3, 4);
- Millalgi, enne Eesti Vabariigi teket ehitati uus kivist sireenihoone;
- Esimene sireenihoone lammutati nõukogude perioodil ja selle asemele ehitati kuurid.
- Sireenijaam elektrifitseeriti 1961. aastal. Millalgi pärast seda asendati auru või suruõhuga töötavad sireenid elektriliste nautofonidega.
- Sireenijaam töötas viimati 1980. aastate keskpaiku.

¹ EAA. F.2840, n. 1, s.36367. ERA. F.T-3, n. 13, s. 6007.

² MMF 64-3; 806-7.

³ MM 2396: 218 - 220; D537: 218 – 220.

⁴ MM 9047.

⁵ Aleksei Plõševski suulised andmed.

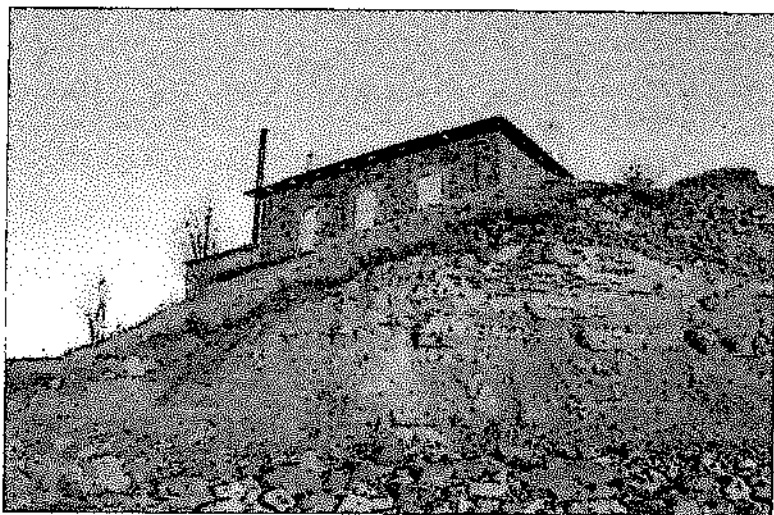
2. Kirjeldus

2.1 Maastik



Suurupi poolsaare loode nurgal paiknev Ninamaa neem on mitmesaja meetri pikkune kahest küljest merele avatud 4 – 5m kõrguse astangulise kaldaga poolsaar, mis jätkub meres kivise madalikuna. Hooned paiknevad neeme tipus.

Foto 1. Vaade neemele edelast



Neeme aluspinnas koosneb saviviirgudega vahelduvatest paekihtidest.

Paekihid on kaetud kohati kuni paari meetri pakuse veeriste kihiga (munakad + savikas kruus).

Kaldajärsak on neeme mõlemal küljel lainete meelevaldas.

Foto 2. Neeme tipp



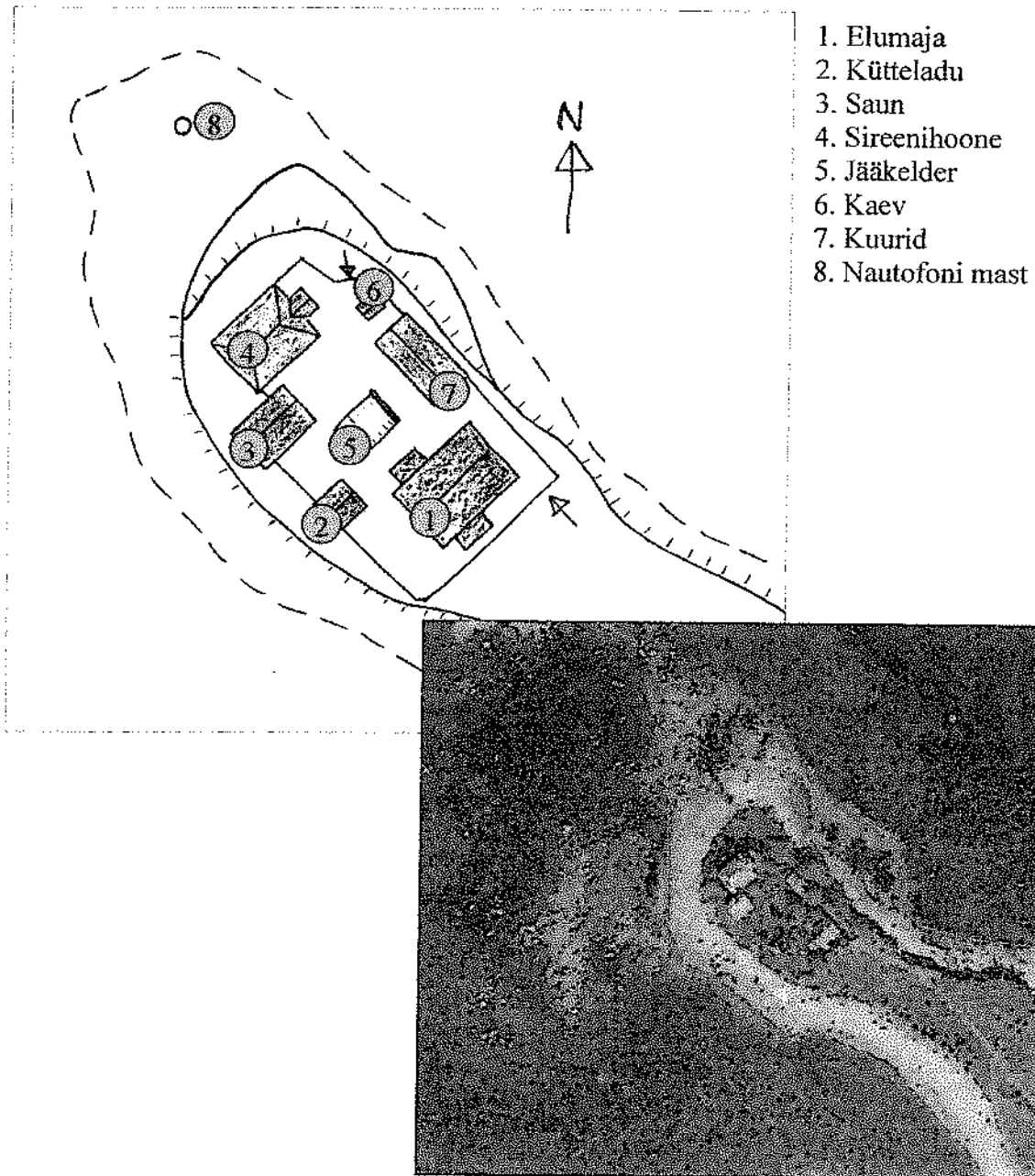
Kuna kaldaastangud on lainete meelevaldas, toimub pidev kaldaerosioon. Kaldaastang läheneb neeme mõlemal küljel hoonetele, olles neist kohati vaid 1m kaugusel.

Foto 3. Neeme põhja – kirdepoolne külg

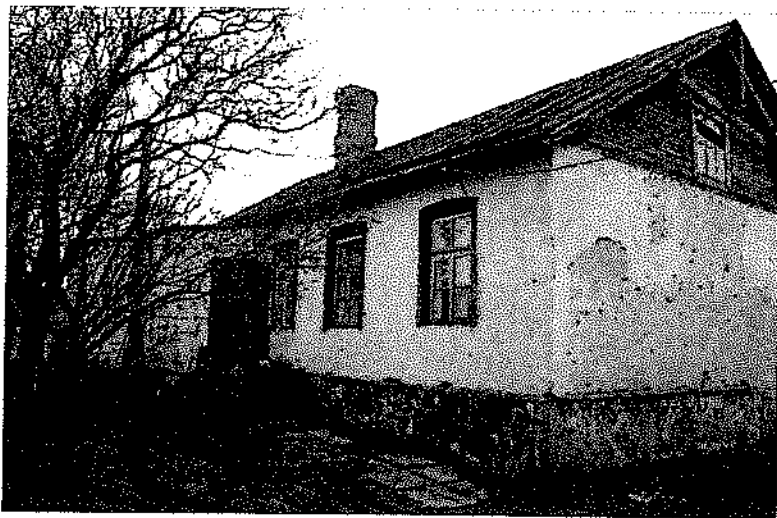
2.2 Hoonestus

Hoonestus paikneb neeme tipul kompaktselt kõrge planguga piiratud alal. Vaid nautofoni mast on hoonetest eemal kaldajärsaku all. Seoses pideva lainetuse mõjuga ja sellest tingitud kalda varingute ja erosiooniga on hooned vaid 1 – 6m kaugusel kaldaastangust.

Sireenijaama hoonetekompleks on tervikuna hea näide 19./ 20. saj. vahetusele tüüpilisest pretensioonitust kroonuarhitektuurist.



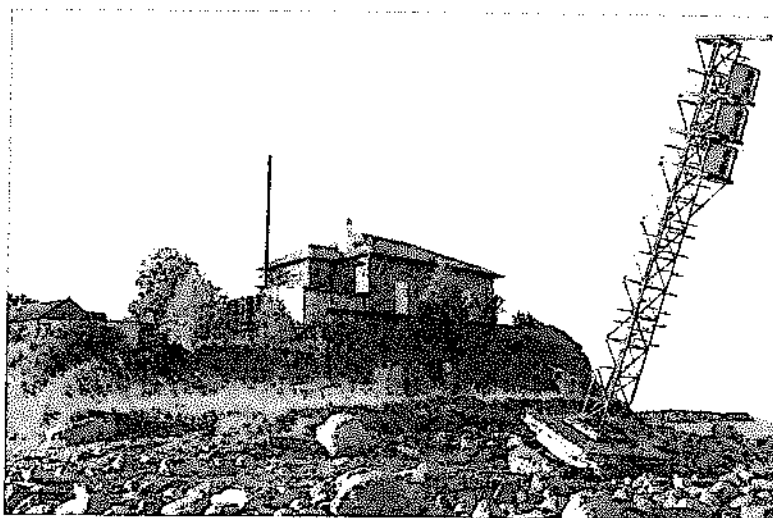
Väljavõte Maa – ameti kaardilt
M 1: 1875



Elumaja on ühekorruseline viilkatusega rõhtpalkhoone. Seinad on hiljem krohvitud. Hoone on jaotatud kaheks korteriks.

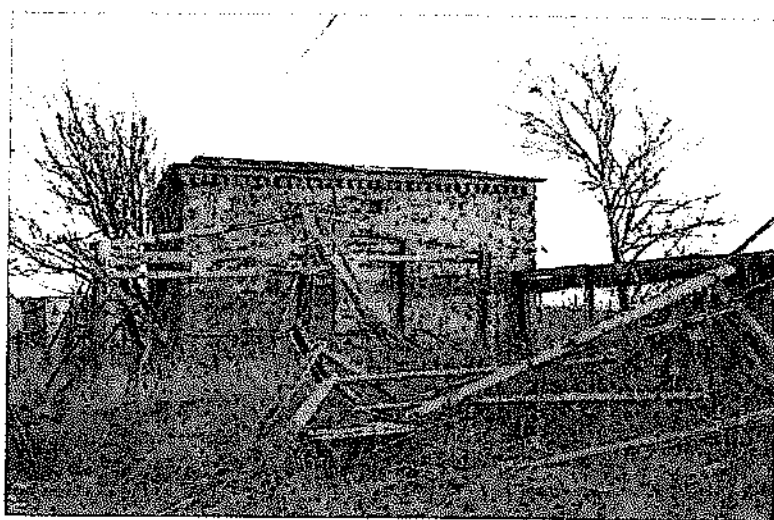
Hoone põhikonstruktsioonid on säilinud esialgsel kujul. Hoone on väliselt küll oluliselt amortiseerunud, kuid ei ole avariiline.

Foto 4. Elumaja



Sireenihooone on ühekorruseline kelpkatusega raudkivihoone. Akna- ja ukseavade ladumisel on kasutatud keraamilist tellist. Merepoolsed aknaavad on tänaseks kinni laotud. Esialgne plekk-katus on asendatud eterniidiga. Hoone on väliselt rahuldavas seisukorras. Sisseseade on hävinud.

Foto 5. Sireenihooone



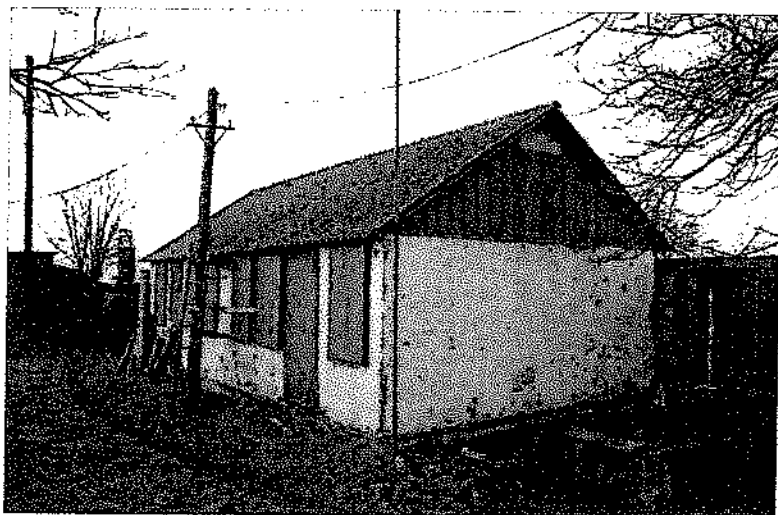
Kütteladu (petrooli ait) on väiksem ruudukujulise põhiplaaniga raudkivihoone. Karniis ja ukse- ning aknaavad on laotud tellistest. Algselt oli hoone plekk-katusega. Hetkel on katusel rābaldunud ruberoid. Hoone seinad on rahuldavas seisukorras, katus avariiline.

Foto 6. Kütteladu



Saun on ühekorruseline rõhtpalkhoone. Nõukogude perioodil on saunahoone laiemaks ehitatud ja uue laudvoodriga kaetud. Plekk-katus on asendatud eterniidiga. Hoone on halvas seisukorras.

Foto 7. Saun



Kuurid on ehitatud nõukogude perioodil samal kohal asunud esimese sireenihoone kohale. Lihtne viilkatusega puithoone. Seinad on hiljem krohvitud. Hoone on rahuldavas seisukorras.

Foto 8. Kuurid



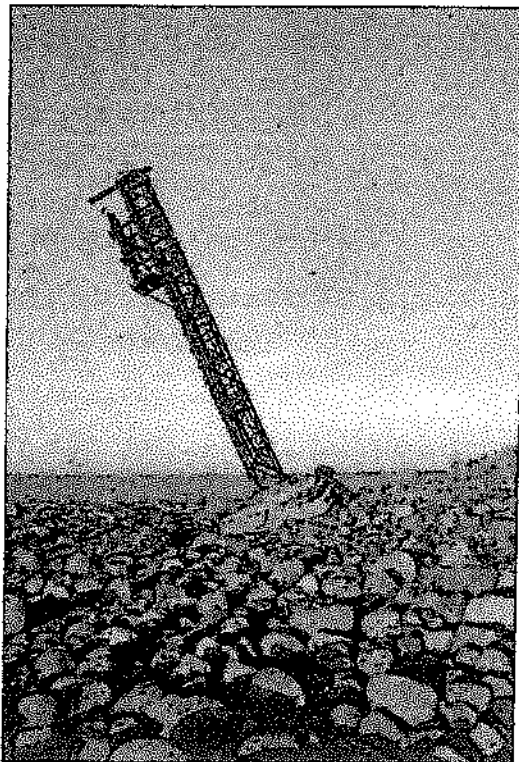
Kelder on ehitatud maakividest. Esisein on hiljem krohvitud. Väliselt on kelder rahuldavas seisukorras.

Foto 9. Kelder



Kaevumaja on väiksem viilkatusega puitkarkass putka. Katus on kaetud valtsplekiga. Seinad on hiljem krohvitud. Kaevumaja on halvas seisukorras.

Foto 10. Kaevumaja



Nautofoni mast on nõukogudeaegne rajatis. Mast on säilinud esialgsel kujul incl. sireenid. Pinnase erosiooni tõttu on mast oma kohalt nihkunud ja viltu vajunud. Mast on rahuldavas seisukorras.

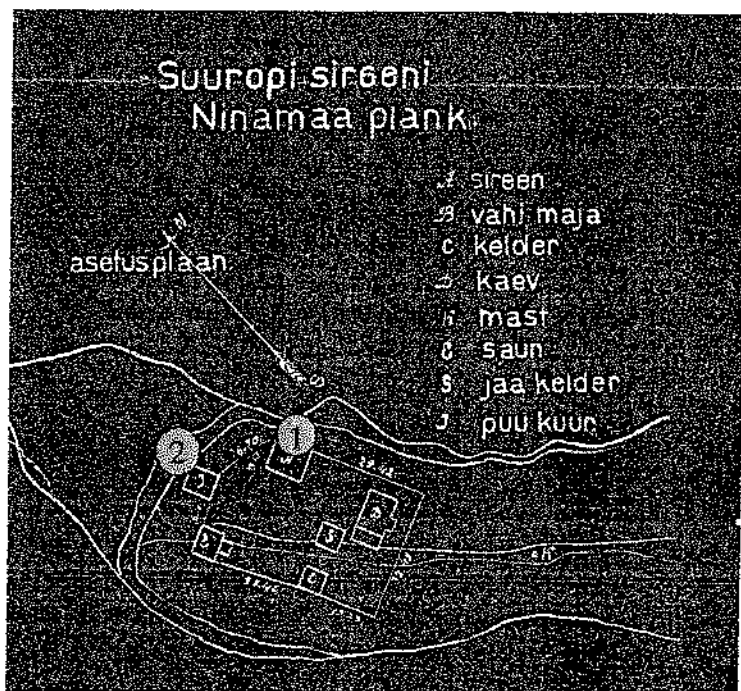
Foto 11. Nautofoni mast

2.3 Hävinud hooned ja rajatised

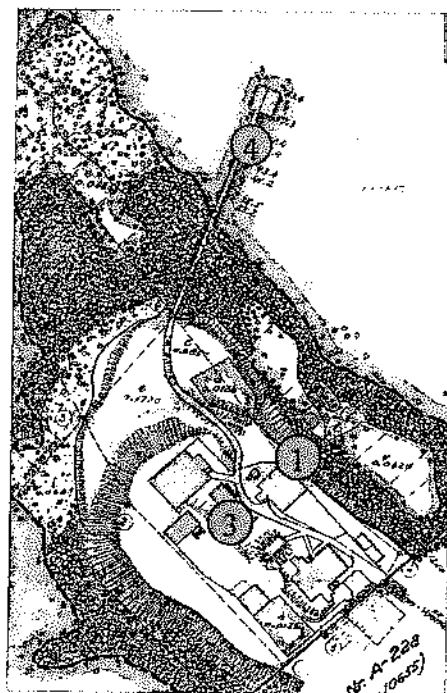
Sireenijaama natuke rohkem kui saja aastase eksistentsi jooksul on sealset hoonestust vaid vähesel määral muudetud. Hoonestuse kujunemisest annavad hea ülevaate sireenijaama hoonestuse plaanid 20. saj. algusest ja 1938. aastast.

Tänapäevaks on hävinud esialgne puidust sireenihoon, mille kohale on nõukogude perioodil ehitatud kuurid. Lammutamise põhjuseks oli tõenäoliselt kaldaastangu lagunemine (vt. lisa 2). Esialgse puudekuuri kohale on ehitatud tänaseni säilinud kivist sireenihoon. 1938. aastal on sireenihoonest mõned meetrid kagu pool olnud veel mingi hoone, mille täpsem otstarve ja lammutamise aeg on teadmata. Samal aastal on sireenijaama juures olnud ka tänapäevaks hävinud väiksem sillaga sadamakoht.

Hävinud hooned ja rajatised: 1. Esialgne puidust sireenihoon
2. Esialgne puudekuur
3. Teadmata otstarbega hoone
4. Sadamasild



1928. a. koopia sireenijaama hoonestuse esialgsest (?) plaanist.



1938. a. koostatud sireenijaama mõõdistusplaan.

3. Tehniline seisukord

Hooned on kõik halvas seisukorras ja vajavad kapitalset remonti. Otseselt avariiline on ainult kütelao katus. Täpsemalt saab hoonete seisukorda hinnata alles pärast konstruktsioonide avamist.

Tõsiseks probleemiks on Ninamaa neem. See on geoloogiliselt üsna ebastabiilne. Neem on mõlemalt küljelt merele avatud ja lainetuse mõjul toimub märgatav pinnase erosioon. Lained uhuvad paekihtide vahelt savi välja, mille tulemusena paekihid murduvad suuremate ja väiksemate plokkidena lahti ja varisevad alla. Sellega kaasneb paasi katva kividest ja kruusast kohati mitme meetri paksuse pinnakihi varingud. Kaldaastang läheneb hoonestusele. Seda eriti neeme põhja – kirdepoolisel küljel, kus kuuri taga on astang juba ca 1m kaugusel.

4. Mälestise tunnused; väärtushinnang

1. Mereajaloo seisukohalt ainulaadene kompleks.
2. Hea näide ajastule tüüpilisest funktsioonile keskendunud kroonuarhitektuurist. Iga hoone eraldi võttes ei kujuta enesest mingit erilist arhitektuurset väärtust, kuid kompleksina on visuaalselt mõjuv ja mereajaloo teatavaid lehekülgi hästi illustreeriv.
3. Maastikul selgelt domineeriv hoonetekompleks.

Kokkuvõtteks:

Sireenijaam kompleks vääriks kaitset kui ajaloomälestis, kus tuleks rõhku panna selle kompleksuse ja planeeringu säilitamisele ja kaitsele, kuid Ninamaa neeme geoloogiline ebastabiilsus teevad hoonetekompleksi reaalse kaitse äärmiselt probleemseks. Kaldaastangu kindlustamine ja pinnase erosiooni reaalne vähendamine oleksid sedavõrd kulukad ettevõtmised, et käivad üle jõu nii eraomanikule kui ka Eesti riigi muinsuskaitsestruktuuridele. Seetõttu ei pea sireenijaama kompleksi mälestiseks tunnistamist otstarbekaks.

Fotod

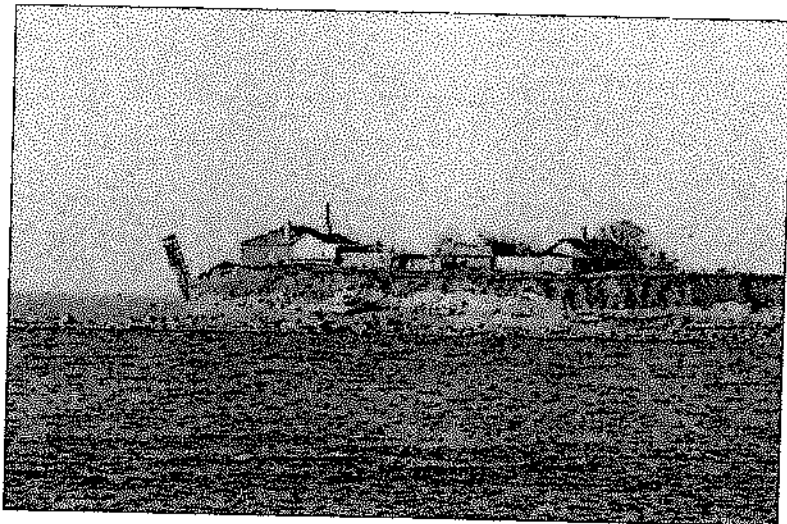


Foto 12. Vaade edelast



Foto 13. Neeme lõunapoolne
kül

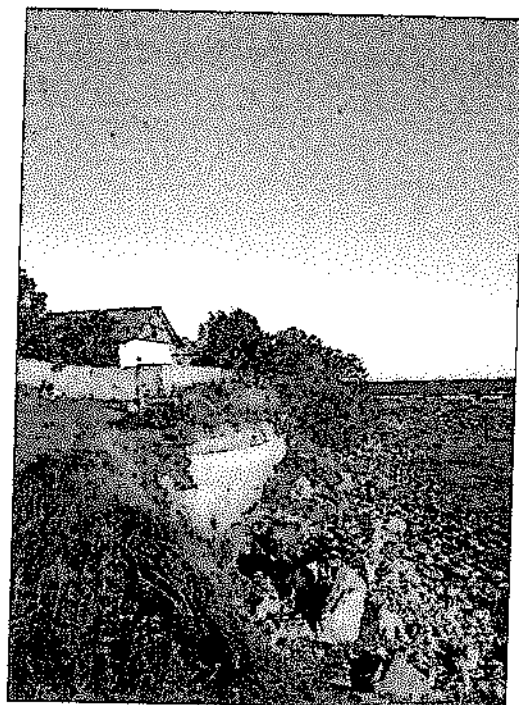


Foto 14. Neeme põhja – kirde-
poolne kül

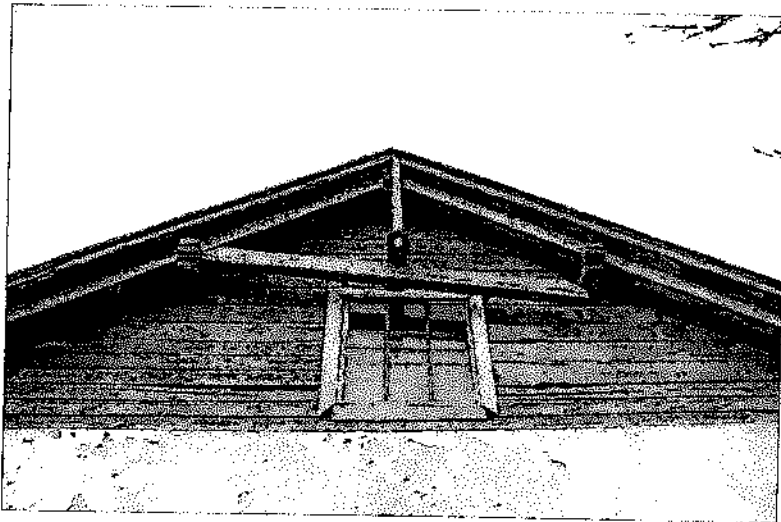


Foto 15. Elumaja otsaviil



Foto 16. Sireenihoone eeskoda

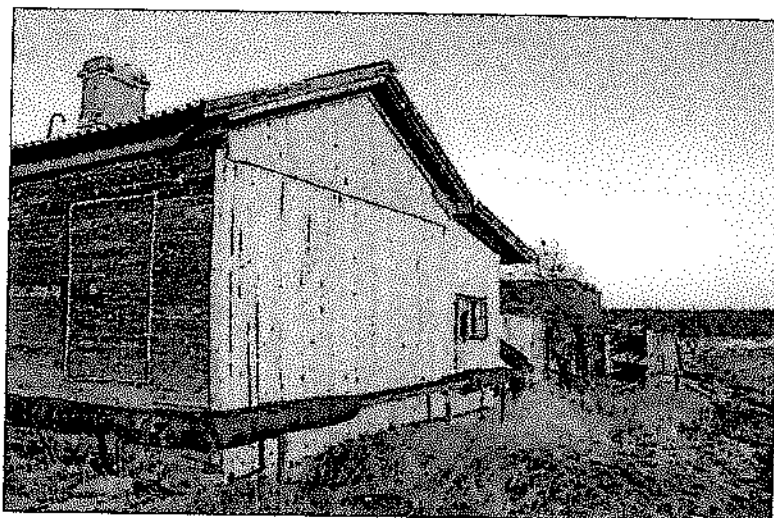


Foto 17. Sauna otsasein



Foto 18. Sireenijaam orienteeruvalt aastatel 1938 / 1940 (MMF 64-3)
Vasakpoolne torniga maja on esialgne sireenihoone

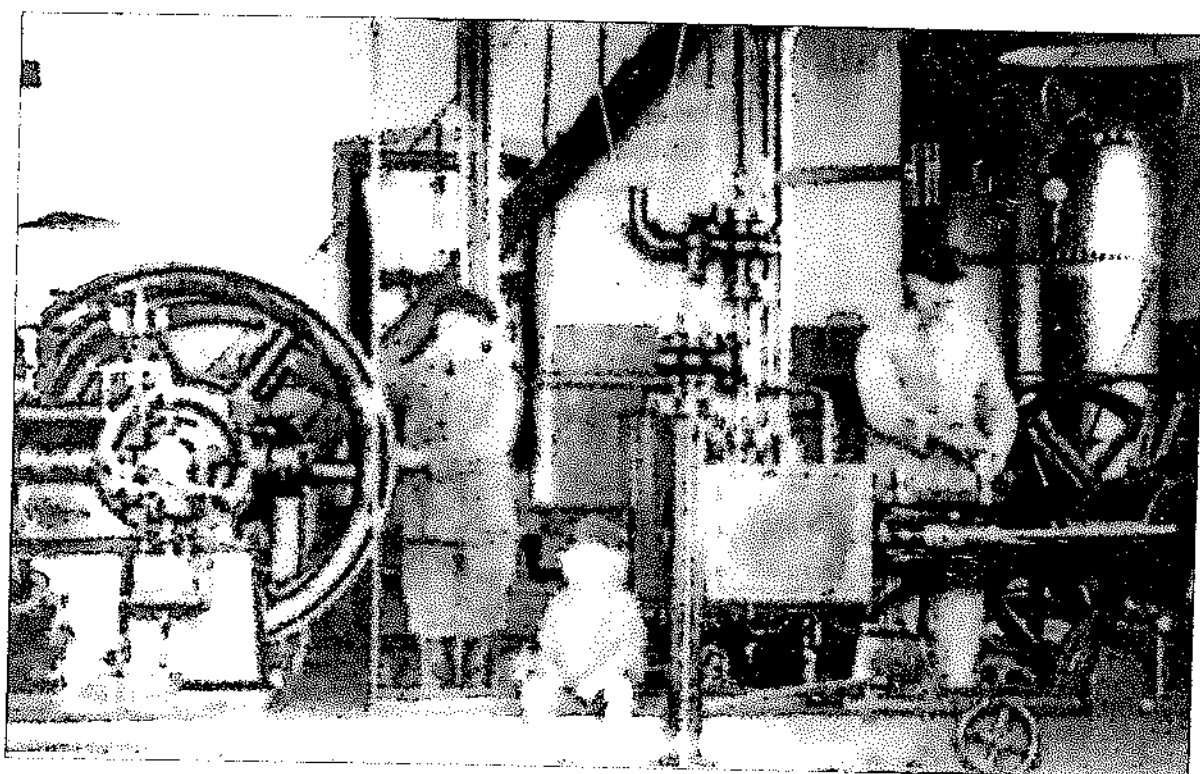
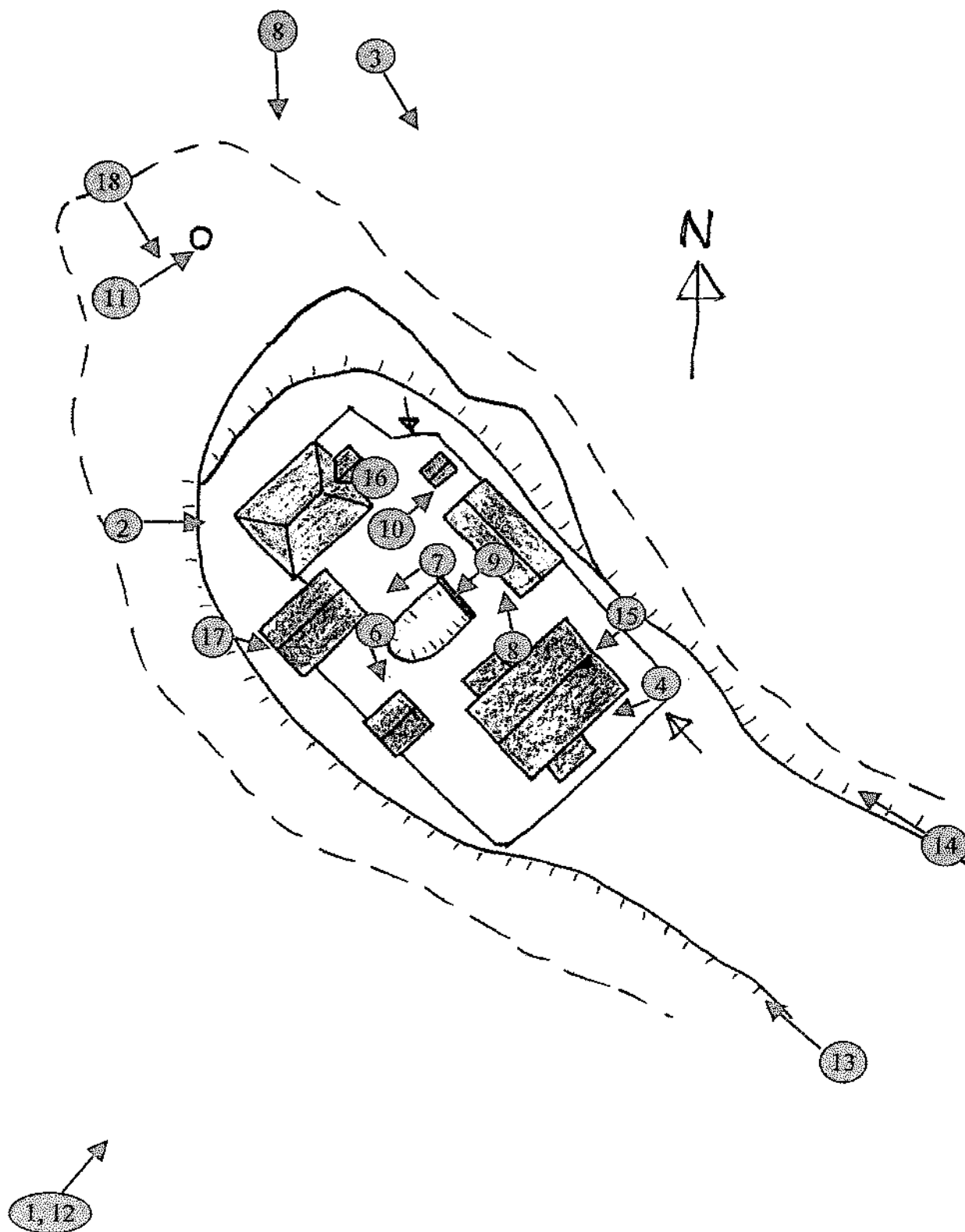
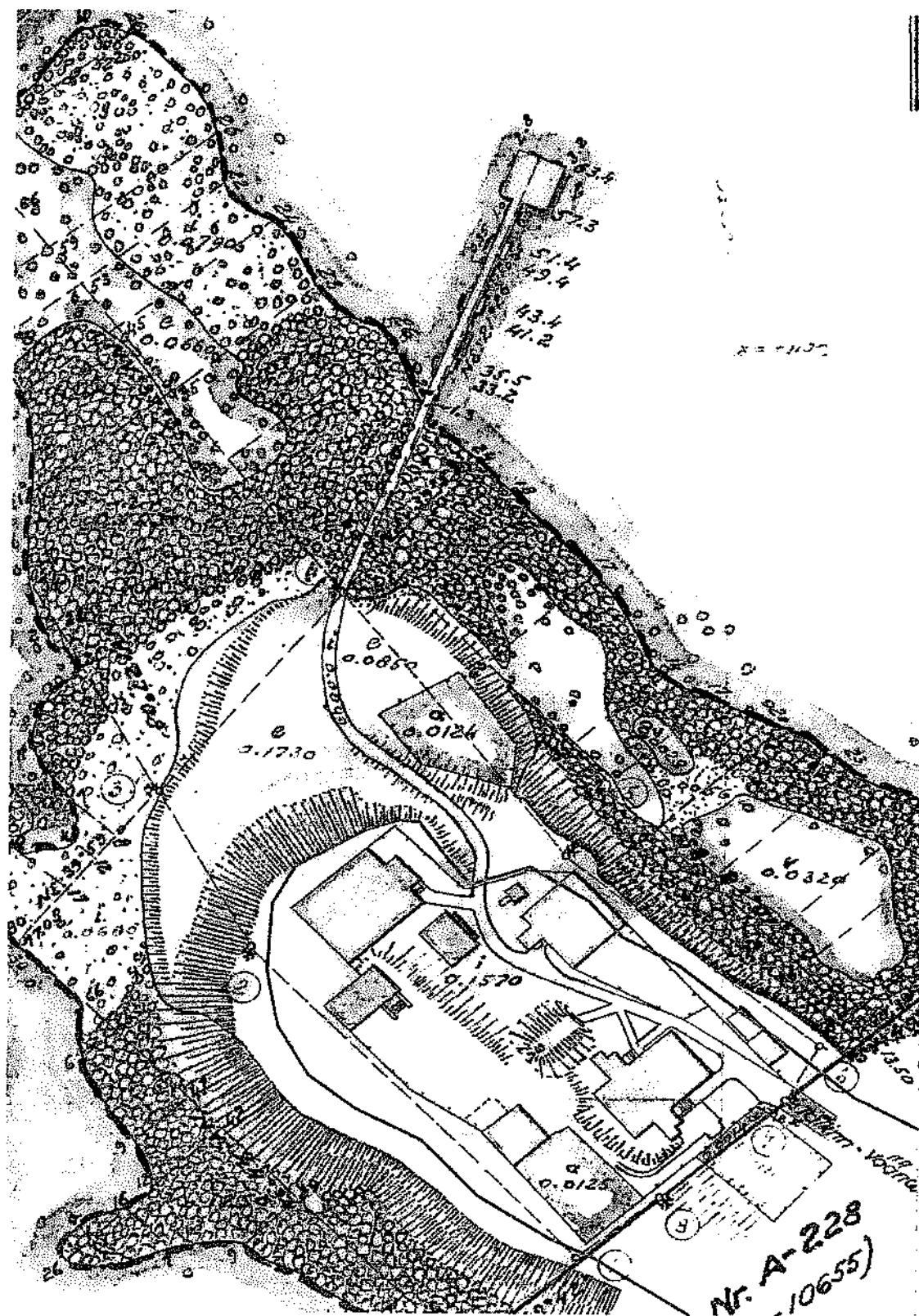


Foto 19. Sireeni masinasaal (MMF 806-7)

Lisa 1. Pildistamise suunad



Lisa 2. Kaldaastangu joon 1938 / 2007



————— Kaldaastang 2007. aastal

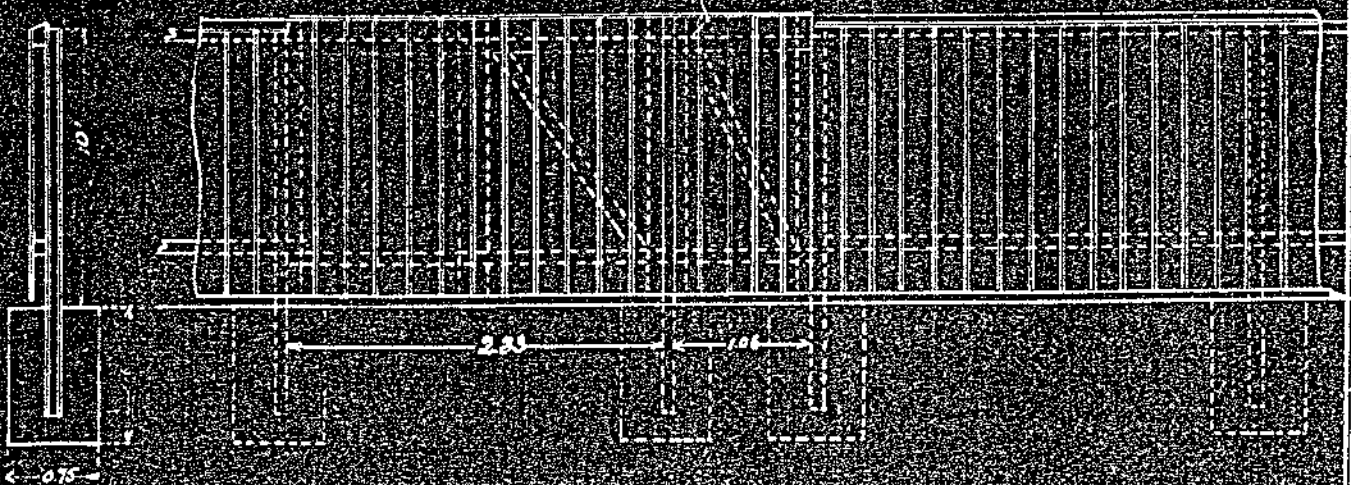
XI-247

Suuropi sireeni Ninamaa plank.

- asefusplaan.
- A sireen
 - B vahi maja
 - C keloler
 - D kaev
 - E mast
 - F saun
 - G jaa kelder
 - H puu kuur



Plank



met

met